

Zakdragers genieten geen grote bekendheid. Als ik mijn presentatie over nachtvlinders begin met een plaatje van een zakdrager schep ik grote verwarring en ik heb meteen de aandacht.

Zakdragers voor de lens

Er zijn enkele tientallen soorten zakdragers in Nederland. Op de buitenmuur van mijn huis in Koudekerke (Walcheren) zitten enkele honderden exemplaren *Luffia lapidella* (zie foto). Deze zakdragers zijn inclusief zakje ongeveer drie millimeter mm lang. Dat is waarschijnlijk de reden dat ze weinig opvallen, maar in detail bekeken zijn ze kleurig genoeg en allemaal verschillend. We zien met een beetje geluk slechts een kopje en enkele pootjes, meestal alleen het zakje. Het achterlijf zit daarin verstopt en zo lopen ze over de muur en eten algen en korstmossen. De diertjes hebben volgens sommige onderzoekers enige voorkeur voor algen en juist die zijn algemener in een enigszins vervuilde omgeving dan de meeste korstmossen. Zakdragers gedijen dan ook goed in een stedelijke omgeving.

HERGEBRUIK

Wat we zien zijn meestal de larven. Omstreeks mei-juni verpoppen die zich en daarna zouden we de imago's moeten zien. Dat valt echter heel erg tegen, want ook de vrouwtjes gebruiken hetzelfde zakje en het verschil tussen larve en vrouwtje is met het blote oog niet te zien. De zakdragers behoren tot de familie der Psychidae van de vlinderorde Lepidoptera. De zakdragerlarven spinnen zodra ze uit het ei komen een zakje waarin ze allerlei klein materiaal verwerken, zoals zandkorrels, steentjes en plantenresten. De kleine larven hergebruiken het materiaal van het zakje van hun moeder waarin zij uitkomen. Al groeiend maken ze het zakje steeds naar behoefte groter.

ONGESLACHTELIJKE VOORT-PLANTING

Bij vlinders is de normale voortplanting geslachtelijk, dat wil zeggen: de ouderdieren paren, er worden bevruchte eitjes gelegd, er komen larven (rupsen), er is een popstadium en tenslotte het volwassen insect (imago). Dat zou je dus bij deze soort ook verwachten, maar de natuur heeft soms

onverwachte grappen en grollen.

De volwassen vrouwelijke zakdragers hebben geen vleugels. Dat is op zich niet zo bijzonder, want dat hebben meer vlindersoorten, bijvoorbeeld de Wintervlinder (*Operophtera brumata*), waarvan alleen de mannetjes gevleugeld zijn. Bij de zakdragers hebben de mannetjes wel vleugels, maar het probleem is dat je die in onze streken nauwelijks te zien krijgt. Iets zuidelijker schijnen ze nog wel voor te komen. Wat is namelijk het wonderlijke geval met deze dieren? Ze hebben eveneens een ongeslachtelijke voortplanting ontwikkeld,

natuur is daarin dus zeer divers. Bij een onbevrucht ei van een zoogdier of vogel komt er niets uit; een bevrucht ei geeft zowel mannetjes als vrouwtjes. Bij hommels, bijen en wespen geven bevruchte eitjes uitsluitend vrouwtjes; onbevruchte geven mannetjes. Daar is het dus net andersom.

ACTIEF IN DE SCHEMERING

De zakdragers zijn bij mij het gehele jaar actief. Ook in december en januari zag ik er nog enkele tientallen. In de zomer zijn er veel meer en in juni vorig jaar waren er een paar honderd op de vensterbanken zichtbaar, die zich niet verplaatsten, dus die waren vermoedelijk in een popstadium. Ik ben benieuwd of dat dit jaar ook weer het geval zal zijn. Op mijn website heb ik ze gezet bij de nachtvlinders, want ze hebben een voorkeur voor de schemering en de nacht, hoewel ze ook overdag wel eens actief zijn. Ze vallen ook overdag niet erg op, maar de beweging bij het lopen en foerageren zou predatie kunnen uitlokken door mezen. Het is slechts een veronderstelling, want ik heb ze dat niet zien doen. De vogels struinen wel andere wanden af naar eetbare dingen en zo gaan er bijvoor-

Een rups van de zakdrager *Luffia lapidella* kruipt over een muur en laat iets zien van de pootjes en de kop. FOTO: ALBERT DE WILDE

met maagdelijke geboorten van alleen vrouwtjes, de zogenaamde 'parthenogenese'. Het komt bij insecten meer voor, bijvoorbeeld bij sommige snuitkevers. Deze wijze van voortplanting moet niet verward worden met de tweeslachtigheid (hermafroditisme) zoals die bijvoorbeeld bij slakken te zien is: slakken zijn tweeslachtig en bevruchten elkaar. Bij de zakdrager ontstaat bij de ongeslachtelijke voortplanting een nieuw vrouwtje uit ieder onbevrucht eitje. Iets dergelijks kan worden gezien bij het eierlevendbarende aquariumvisje 'Guppy'. Als de vrouwtjes-gupjes steeds zonder mannetjes worden gehouden, gaan ze uiteindelijk toch jongen geven en wel uitsluitend vrouwtjes. De

beeld poppen van urntjeswespen verloren. De zakdragers schijnen wel geparasiteerd te worden door bepaalde sluipwespen. Ook daardoor gaan er verloren, maar het is in de natuur nu eenmaal eten en gegeten worden.

Albert de Wilde heeft zich sinds zijn pensionering toegelegd op insectenfotografie. Hij houdt lezingen en heeft een eigen website: www.ahw.dds.nl. Een eerdere versie van dit verhaal stond in de Compositie van de KNNV-afdeling Walcheren.

Aanvullende informatie is ontleend aan bijdragen van Henk ten Holt, Tymo Muus, en Jeroen Voogd, aan het Natuurforum West-Vlaanderen en Waarneming.nl.